

PEADIREKTOR

OTSUS

12.06 2003 nr 19-KO

Koondumisele nr 13-ko/2003 AS Tootsi Turvas/AS Puhatu Turvas loa andmine

Koondumine

29.04.2003.a esitas AS Tootsi Turvas esindaja Konkurentsiametile koondumise teate, mille kohaselt AS Tootsi Turvas omandab aktsiate ostu-müügilepingu alusel täiendavalt 66,7 % AS Puhatu Turvas aktsiakapitalist. Nimetatud tehingu tulemusel omandab AS Tootsi Turvas valitseva mõju AS Puhatu Turvas üle konkurentsiseaduse (edaspidi KonkS) § 2 lg 4 tähenduses. Seega on tegemist koondumisega KonkS § 19 lg 1 p 2 sätestatud viisil.

Konkurentsiamet avaldas 08.05.2003.a AS Tootsi Turvas/AS Puhatu Turvas koondumise teate saamise kohta teate väljaandes "Ametlikud Teadaanded". Asjast huvitatud isikud nimetatud koondumise kohta arvamusi ja vastuväiteid ei esitanud.

Koondumise osalised

KonkS § 20 punktide 2 ja 4 järgi on koondumise osaline ettevõtja, kes omandab valitseva mõju teise ettevõtja üle, ja ettevõtja, kelle üle omandatakse valitsev mõju. Seega on käesoleval juhul koondumise osalisteks AS Tootsi Turvas ja A S Puhatu Turvas.

AS Tootsi Turvas on Eesti suurim turvast kaevandav ja ümbertöötlev ettevõtja, kes tegutseb kahe tootmisüksusena Tootsi ja Lavassaare vallas ning omab turbabrikettehast. AS Tootsi Turvas toodab ja turustab turbabriketti, kütetükk- ja küttefreesturvast, kasvuturbaid, elektrit ning mõningaid laiatarbetooteid.

AS Tootsi Turvas põhiaktsionäriks on AS Lato, kelle kõik aktsiad kuuluvad Soome äriühingule Vapo Oy. Vapo Oy tegutseb turbatööstuses, metsatööstuses, energia tootmisel, kasvualuste ja turbatoodete tootmisel ja müügil. Vapo Oy-le kuuluvad tütarettevõtjad Vapo Oy Energia, Vapo Oy Biotech, Vapo Timber Oy ja Kekkilä Oyj. Kekkilä Oyj peamiseks tegevusalaks on kasvuturba tootmine ja turustamine. Kekkilä Oyj tütarettevõtja Eestis on OÜ Langham, kes tegutseb samuti kasvuturba kaubaturul.

AS Puhatu Turvas on suure potentsiaaliga turvast kaevandav ettevõtja, kelle käsutuses on endise Oru Turbakombinaadi tootmisväljakud (1300 ha), mis on kavas tänu koondumise järgsetele investeringutele viie aasta jooksul tootmisesse võtta. AS-i Puhatu Turvas tootmisväljakute all paikneb põlevkivi, mille kaevandamiseks tuleb eemaldada lasundil asuv turvas. Seega aitab tootmismahude suurendamine säästvamalt kasutada loodusressurssi. AS Puhatu Turvas tootmise põhirõhk on küttetükkturba tootmisel, millele on olemas ka eksportturg. Küttetükkturba tootmisega kaasneb freesturbaga segunenud tükkturba peenfraktsioon, mida kasutatakse nii briketeerimise toorainena kui kütusena.

Õiguslik hinnang

Koondumise kontrolli kohaldamine

KonkS § 21 lg 1 kohaselt kontrollitakse koondumist, kui koondumise osaliste eelnenud majandusaasta ülemaailmsed käibed kokku ületavad 500 miljonit krooni ja vähemalt kahe koondumise osalise ülemaailmne käive ületab kummalgi 100 miljonit krooni ning ettevõtja või tema osa, kelle üle omandatakse valitsev mõju, äritegevus toimub Eestis.

AS Tootsi Turvas 2002.a majandusaasta käive oli 174,9 miljonit krooni ning Vapo Oy kontserni 2002.a majandusaasta käive – 6,8 miljardit krooni.

AS Puhatu Turvas 2002.a majandusaasta käive oli 2,5 miljonit krooni. KonkS § 24 lg 5 kohaselt juhul, kui eelneva kahe aasta jooksul on üks ja sama ettevõtja omandanud valitseva mõju ettevõtjate üle, kes tegutsevad Eestis ühes ja samas majandusharus, peab selle ettevõtja käive, kelle üle omandatakse valitsev mõju, sisaldama ka nende ettevõtjate käivet, kelle üle on valitsev mõju omandatud koondumisele eelneva kahe aasta jooksul. Kuna Soome kontsern Vapo Oy omandas AS Tootsi Turvas üle valitseva mõju 08.11.2002.a aktsiate ostu-müügilepinguga, seega vähem kui kaks aastat tagasi ning mõlemad ettevõtjad tegutsevad turbatööstuse majandusharus, liidetakse koondumise kontrolli kohaldamisel AS Puhatu Turvas ja AS Tootsi Turvas käibed. Ettevõtja, kelle üle omandatakse valitsev mõju, äritegevus toimub Eestis. Seega kuulub AS Tootsi Turvas ja AS Puhatu Turvas koondumine KonkS § 21 lg 1 kohaselt kontrollimisele.

Kaubaturud

KonkS § 3 lg 1 kohaselt on kaubaturg hinna, kvaliteedi, tehniliste omaduste, realiseerimis- ning kasutustingimuste, tarbimis- ja muude omaduste poolest ostja seisukohalt omavahel asendatavate kaupade käibimise ala kogu Eesti territooriumil või selle osal.

Majandus- ja kommunikatsiooniministri 06.11.2002.a määruse nr 3 “Koondumise teate esitamise juhend” § 7 lg 3 p 1 kohaselt on horisontaalselt mõjutatud kaubaturuks selline kaubaturg, kus tegutseb vähemalt kaks koondumise osalist või nendega samasse kontserni kuuluvat ettevõtjat ning koondumine viib vähemalt 15 protsendilise turuosani.

AS Tootsi Turvas ja AS Puhatu Turvas tegelevad mõlemad turba kaevandamise ja töötlemisega. Turvas on orgaaniline maavara, mis sisaldab mineraalaineid mitte üle 35% kuivmassist ja mis on tekkinud sootaimede mittetäielikul lagunemisel suurenenud niiskuse ning hapnikuvaeguse tingimustes.

Eesti Turbaliidu andmetel (www.turbaliit.ee) katavad turbasood 22 protsenti Eesti pindalast. Eesti arvestatav turbavaru on umbes 2,4 miljardit tonni, millest praeguseks on ette nähtud tööstuslikuks tootmiseks 775 miljonit tonni turvast. Käesoleval ajal on Eesti aastane turbatoodang ligikaudu 4,5 - 5 miljonit m³, s.o ligikaudu 1 miljon tonni erinevaid turbaid. AS Tootsi Turvas andmetel on Eestis lubatud kaevandada aastas 2,7 miljonit tonni turvast. Turvas jaguneb vähelagunenud ja hästilagunenud turbaks. Toodetud turbast põhilise osa moodustab vähelagunenud ehk kasvuturvas, mida realiseeritakse kas lahtiselt või pakendatuna ning mida kasutatakse peamiselt aianduses. Kasvuturbast valmistatakse ka erinevaid turba ja väetise segusid, nn turba substraate. Kasvuturbast toodetakse nii freesturbana kui ka turbalademest väljalõigatud plokkidena. Suurem osa hästilagunenud turbast läheb energiavajadusteks, olles tooraineks turbabriketi valmistamisel ja kütuseks (tükkturvas ja freesturvas) väiksemates katlamajades. Osaliselt kasutatakse hästilagunenud turvast turbasegude ja -väetiste valmistamiseks.

Tarbija seisukohalt ei ole küteturvas, s.o turbabrikett, tükkturvas ja küttematerjaliks müüdüd freesturvas asendatav kasvuturbaga (freesturvas, pätsturvas, kasvusubstraadid). Küteturba ning kasvuturba tehnilised ja tarbimisomadused on erinevad, küteturvast kasutatakse energeetilisel otstarbel ja kasvuturbast aianduses kasvualusena. Seega moodustavad kasvuturba ja küteturba müümine eraldi kaubaturud. Küteturba müügi kaubaturg jaguneb turbabriketi, kütetükkturba ja küttefreesturba alamkaubaturgudeks, kuna tarbija seisukohalt ei ole nad täielikult asendatavad. Turbabriketti kasutatakse suures osas kütteks koduses majapidamises, tükkturvast ja freesturbast reeglina mitte. Freesturbast kütusena saab kasutada ainult spetsiaalselt selleks otstarbeks ehitatud (kohandatud) tööstuslikes restküttekolletega või keevkihis põletamisega kateldes. Katlamajades, kus põletatakse frees- ja tükkturvast, on võimalik kasutada kütteks ka hakkepuitu.

Geograafiliselt on kaubaturg kogu Eesti territoorium, kuna konkurentsitingimused turbatoodete müügil on Eesti erinevates piirkondades sarnased.

Konkurentsiameti poolt läbi viidud kaubaturu uuringu kohaselt oli Eestis 2002.a turbabriketi müügi maht 14 810 tonni, kütetükkturbal – 58 394 tonni, küttefreesturbal – 40 091 tonni ja kasvuturbal – 314 327 tonni (s.h pakendamata kujul 298 006 tonni).

Turbabriketi 2002.a tootmismahust eksporditi 89%, kütetükkturbast – 57%, pakendatud kasvuturbast – 84% ja pakendamata kasvuturbast – 57%.

Koondumise osaliste majandustegevus kattub kütetükkturba, küttefreesturba ja kasvuturba müügi kaubaturul.

Konkurentsiameti kaubaturu uuringu kohaselt oli küttetükkturba müügi kaubaturul AS Tootsi Turvas turuosa 2000.a - [...]%, 2001.a – [...] ja 2002.a – [...]; AS Puhatu Turvas turuosa 2000.a – [...] ja 2002.a – [...].

Küttefreesturba müügi kaubaturul oli AS Tootsi Turvas turuosa 2001.a – [...], 2002.a – [...]; AS Puhatu Turvas turuosa 2000.a – [...], 2001.a – [...] ja 2002.a – [...].

Kasvuturba müügi kaubaturul oli AS Tootsi Turvas turuosa 2000.a – [...] %, 2001.a – [...] %, 2002.a – [...] %; OÜ Langham turuosa 2001.a – [...] %; AS Puhatu Turvas turuosa 2002.a – [...] %.

Seega antud koondumise puhul on majandusministri 06.11.2002.a määruse nr 3 tähenduses tegemist horisontaalselt mõjutatud kaubatargudega ainult küttetükkturba ja küttefreesturba müügi puhul.

Turbabriketi ja küttefreesturba tootmine ja müük on vertikaalselt integreeritud kaubaturud, kuna küttefreesturvas on turbabriketi tooraine. Vabariigis on kolm turbabriketi tootjat, need on AS Tootsi Turvas (turuosa 2002.a – [...]), AS Sangla Turvas (turuosa 2002.a – [...]) ja Kiviõli Keemiatööstuse OÜ (turuosa 2002.a – [...]). AS Tootsi Turvas ja AS Sangla Turvas, kes suurema osa oma toodetud turbabriketist ekspordivad, omavad oma turbatootmispindasid ja kasutavad toorainena oma kaevandatavat küttefreesturvast. Kiviõli Keemiatööstuse OÜ, kelle turuosa Eesti siseturul on märkimisväärne, oma turbatootmispinda ei oma ja ostab küttefreesturba koondumise osaliselt AS-lt Puhatu Turvas. AS-l Puhatu Turvas tekib tükkturba tootmisel paratamatult freesturbaga segunenud tükkturba peenfraktsioon, mida on sobiv kasutada nii briketeerimise toorainena kui kütusena. Kiviõli Keemiatööstuse OÜ avaldas oma 08.05.2003.a Konkurentsiametile saadetud kirjas kahtlust antud koondumise suhtes. Ettevõtjal puudub kindlus küttefreesturba tarnelepingute sõlmimiseks järgnevateks aastateks, samuti võib seoses omaniku vahetumisega tõusta küttefreesturba hind.

Hinnang koondumisele

KonkS § 22 lg 2 kohaselt keelab Konkurentsiameti peadirektor või tema asetäitja koondumise, kui see võib tekitada või tugevdada turguvalitsevat seisundit, mis oluliselt kahjustab konkurentsi kaubaturul.

KonkS § 13 lg 1 järgi on turguvalitsev ettevõtja, kellele kuulub kaubaturul vähemalt 40 protsenti käibest või kelle positsioon võimaldab tal sellel kaubaturul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, varustajatest ja ostjatest.

Turba kaevandamise ja töötlemisega tegeleb Eestis ligikaudu 30 ettevõtjat, enamik neist (ligikaudu 25) tegutseb kasvuturba tootmise ja müügi alal.

Koonduvatel ettevõtjatel on ühine turuosa küttetükkturba ja küttefreesturba müügi osas.

Küttetükkturba suurim tootja ja müüja Eestis on AS Tootsi Turvas (2002.a turuosa [...]%), kes müüb tükkurvast pikaajalise lepingu alusel põhiliselt AS-le Pärnu Soojus ja mõnele Pärnu lähikonna katlamajale. Peale koondumist konkurentsiolukord küttetükkurba kaubaturul ei muutu, kuna AS Puhatu Turvas müüs ja müüb ka edaspidi kogu oma tükkurba (2002.a turuosa [...]%) AS-le Tootsi Turvas eksportimiseks (Pärnu sadama kaudu suvel ja Kunda sadama kaudu talveperioodil). Lähemate aastate jooksul on planeeritud AS-s Puhatu Turvas suurendada tükkurba tootmist mitmekümne kordselt eesmärgiga see eksportida.

Küttetükkurba kaubaturul tegutseb koondumise osalistele lisaks 5 ettevõtjat (AS Valmap Grupp, AS Matureks, AS Prelvex, OÜ Siimusti Känd ja AS ETT), kelle turuosad on vahemikus [...]%).

Küttefreesturba kaubaturg on Eestis välja kujunemata, kuna seda massiliselt kütteks ei kasutata. Küttefreesturvast ostavad üksikud tööstustarbijad, kes jätkavad tarbimist ka koondumise järgselt. AS Tootsi Turvas müüs 2002.a oma toodetud küttefreesturba (turuosa [...]%) ainult ühele kliendile AS-le Optiroc tehnoloogiliseks kütuseks. AS Puhatu Turvas (2002.a turuosa [...]%) müüb oma küttefreesturba kahele kliendile, kes on AS Tartu Jõujaam ja Kiviõli Keemiatööstuse OÜ. AS Tartu Jõujaam kasutab küttefreesturvast soojusenergia tootmiseks ning omab selleks otstarbeks spetsiaalset katelt. Kiviõli Keemiatööstuse OÜ kasutab küttefreesturvast toorainena turbabriketi tootmiseks, kuna ei oma enda turbatootmisväljakuid.

Peamiselt kasutatakse küttefreesturvast seda kaevandava ettevõtte oma tarbeks, s.o briketi valmistamiseks, tehnoloogiliseks vajaduseks briketeeritava freesturba kuivatamisel ning soojuse ja elektrienergia tootmiseks.

Küttefreesturba kaubaturul tegutseb lisaks koondumise osalistele veel kolm ettevõtjat 2-3 %-liste turuosadega..

AS Tootsi Turvas hinnangul ei ole vabariigis välja arenenud kütteturba kui kohaliku kütuse kasutamine. Eestis toodetakse ligikaudu poole vähem turvast kui on turba kaevandamiseks lubatud aastakogus. Ettevõtjatel on ressursi kütteturba tootmiseks ja müügiks vabariigi turul, kui tekib uusi soojatootjaid (katlamaju), kes on huvitatud turba kui loodussäästliku kohaliku kütuse kasutamisest ja mis paikneksid geograafiliselt turbatootmisalade läheduses, kuna veokaugus turba kui suhteliselt odava ja transpordimahuka kütuse puhul seab piirid majanduslikult otstarbekale kütuse kasutamisele.

AS Matureks, AS Sangla Turvas, Kiviõli Keemiatööstuse OÜ, AS Valmap Grupp, AS Elva EPT ja ASB Greenworld Eesti OÜ oma Konkurentsiametile saadetud kirjades on seisukohal, et nad ei näe võimalust kütteturba nõudluse suurendamiseks, kuna uusi turbakütel katlamaju ei ehitata. Nõudlus on ainult kohtades, kus on olemas vastavad katlamajad. Samas avaldatakse lootust, et koos tehniliste lahenduste arenguga olukord paraneb ning et kütteturba nõudlus järgnevatel aastatel võib suurened a seoses metsaülestöötamise mahtude vähenemisega.

AS Tootsi Turvas ja AS Puhatu Turvas koondumisega tekib arvestatava turujõuga ettevõtja, seda eriti kütteturba tootmisel ja müügil. Koondumatel ettevõtjatel on märkimisväärsed turbatootmispinnad, samuti on Soome äriühingu Vapo Oy näol tegemist

oluliste finantsallikatega tugeva ettevõtjaga. Küttureurba müügil on Vapo Oy kontserni kuuluvad koondumise osalised Eestis oma tegevuses konkurentidest vähe sõltuvad ning nad võivad oma tegevusega mõjutada konkurentsiolekorda. Turbatootmise kaubaturule sisenemine on reguleeritud riiklikul tasandil kaevandamislubade ja kaevanduslimiitide näol, mistõttu eksisteerivad teatud turule sisenemistõkked.

Küttureurba müügil on koondumise osaline AS Tootsi Turvas juba koondumise eelselt turguvalitsevas seisundis ([...]), mis koondumisega võib tugevneda. Samas AS Puhatu Turvas turuosa on kodumaisel turul käesoleval ajal sisuliselt olematu, kuna ta ekspordib oma tükkurba läbi AS Tootsi Turvas ja kavatab seda jätkata ka koondumise järgselt. Seega konkurentsiolekord siseturul ei muutu. Kaubaturul tegutseb ka teisi küttureurba tootjaid, kes omavad märkimisväärseid turbatootmispindu ja võivad nõudluse tekkimisel oma toodangut suurendada.

Küttureurba müügi kaubaturg on Eestis sisuliselt välja arenemata. Küttureurvast kasutatakse peamiselt oma otstarbeks turbabriketi ja soojusenergia tootmisel. Küttureurba müügil on AS Puhatu Turvas juba koondumise eelselt turguvalitsevas seisundis, mis koondumisega tugevneb. Koondumise osaliste ühine turuosa küttureurba kaubaturul on [...]. Samas, nagu eelpool kirjeldatud, on küttureurba kasutamine kütteks Eestis peaaegu välja kujunenud. Seda kasutab kütteks ainult mõni ettevõtte. Nimelt on AS-l Tootsi Turvas üks suurklient ja AS-l Puhatu Turvas samuti üks. Koondumise järgselt kaubaturu struktuur ei muutu. Juhul, kui vabariigis tekib võimalusi küttureurba kasutamiseks kütteks, on sinna kaubaturule valmis sisenema paljud ettevõtjad.

Turbabriketi kaubaturul tegutseb vabariigis kolm ettevõtjat: Lääne Eestis asuv AS Tootsi Turvas (turuaosa [...]), Lõuna Eestis asuv AS Sangla Turvas (turuaosa [...]) ja Kirde-Eestis tegutsev Kiviõli Keemiatööstuse OÜ (turuaosa [...]), kes ainsana ei oma turba kaevandamise võimalust.

AS Tootsi Turvas tootis ja turustas 2002.a [...] % kogu briketi müüginahust, enamuse sellest ekspordides. Kiviõli Keemiatööstuse OÜ tootmispotentsiaal on sellega võrreldes väga väike ([...]), kuid ettevõtte realiseerib kogu toodetud briketi siseturul, kus tema turuosa on ligi [...]. Eesti turbabriketi kaubaturul osalevad AS Tootsi Turvas ja Kiviõli Keemiatööstuse OÜ käesoleval ajal peaaegu võrdsete turuosadega.

Kiviõli Keemiatööstuse OÜ on siiani oma tooraine s.o küttureurba tarninud koondumise teiselt osaliselt AS-lt Puhatu Turvas, kellel on olulised küttureurba varud ning kes asub territoriaalselt lähedal. Kiviõli Keemiatööstuse OÜ on huvitatud küttureurba tarnete jätkumisest, kuid seoses antud koondumisega puudub tal kindlus ning on tekkinud tõsised kahtlused tarnelepingute sõlmimiseks järgnevateks aastateks. Koondumise tulemusel tekkiv ettevõtja omaks turguvalitsevat seisundit turbabriketi tooraine tarnimise kaubaturul ning oleks samaaegselt tegev turbabriketi müügi kaubaturul kui Kiviõli Keemiatööstuse OÜ konkurent.

Seoses sellega, et koondumise osalistel on oluline positsioon küttureurba tootmispindade omamisel ja küttureurba kaevandamisel, samuti turbabriketi tootmisel ja müügil võttis AS Tootsi Turvas kui antud koondumisel valitseva mõju omandaja

endale ja AS-le Puhatu Turvas Konkurentsiameti ettepanekul teatud kohustuse, vältimaks turguvalitseva seisundi tugevnemisega seotud konkurentsi kahjustamist.

Koondumise osaliste kohustus

AS Puhatu Turvas on viimastel aastatel müünud Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-le umbes 10 000 tonni küttefreesturvast aastas, mida Kiviõli Keemiatööstuse OÜ on kasutanud toorainena turbabriketi tootmiseks.

Koondumise osalised mõistavad, et riigi elanikkonna varustamiseks turbabriketiga on vajalik turbabriketi tootmise jätkamine Kiviõli Keemiatööstuse OÜ poolt ja seoses sellega võtavad endale kohustuse sõlmida Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-ga pikaajaline leping briketeerimise toorainega (küttefreesturbaga) varustamiseks Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-le vajalikes kogustes.

Hinnang koondumisega seotud tarnekohustusele

Konkurentsiamet on seisukohal, et eelpool kirjeldatud tarnekohustus on AS Tootsi Turvas ja AS Puhatu Turvas koondumise jõustamiseks vajalik, kuna sellega tagatakse turbabriketi tootmise jätkamine Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-s.

Arvestades eeltooduga ja koondumise osaliste AS Tootsi Turvas ja AS Puhatu Turvas poolt võetud kohustusega ei tugevda antud koondumine turguvalitsevat seisundit küttureturba kaubaturul sedavõrd, et see oluliselt kahjustaks konkurentsi kaubaturul.

Lähtudes eeltoodust ja juhindudes KonkS § 27 lg 1 p 1 ja lg 3

Otsustan:

Anda luba AS Tootsi Turvas ja AS Puhatu Turvas koondumisele tingimusel, et nad täidavad endale võetud kohustuse.

Käesolevale otsusele saab esitada kaebuse Tallinna Halduskohtusse 30 päeva jooksul sellest teada saamisest või päevast, kui isik pidi otsusest teada saama (Halduskohtumenetluse seadustik § 9)

Peeter Tammistu